

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ सप्तमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः ॥

सर्वान् वा एषोऽग्नौ कामान्प्रवेशयति। योऽग्नीनन्वाधाय
व्रतमुपैति। सयदनिष्ट्वा प्रयायात्। अकामप्रीता एनङ्कामा
नानुप्रयायुः। अतेजा अवीर्यः स्यात्। स जुहुयात्। तुभ्यन्ता
अङ्गिरस्तम। विश्वाः सुक्षितयः पृथक्। अग्ने कामाय येमिर
इति। कामानेवास्मिन्दधाति॥१॥

कामप्रीता एनङ्कामा अनु प्रयान्ति। तेजस्वी वीर्यावान्भवति।
सन्ततिर्वा एषा यज्ञस्य। योऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति।
स यदुद्धायति। विच्छित्तिरेवास्य सा। तं प्राञ्चमुद्धृत्य।
मनसोपतिष्ठेत्। मनो वै प्रजापतिः। प्राजापत्यो यज्ञः॥२॥

मनसैव यज्ञः सन्तनोति। भूरित्याह। भूतो वै प्रजापतिः।
भूतिमेवोपैति। वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते।
यस्याहिताग्नेरग्निरपक्षायति। यावच्छर्म्यया प्रविध्येत। यदि
तावदपक्षायेत। तः सम्भरेत्। इदन्त एकं पर उत
एकम्॥३॥

तृतीयेन ज्योतिषा संविशस्व। संवेशनस्तनुवै चारुरेधि। प्रिये
देवानां परमे जनित्र इति। ब्रह्मणैवैनः सम्भरति। सैव ततः

प्रायश्चित्तिः। यदि परस्तरामपक्षायेत्। अनुप्रयायावस्येत्। सो
एव ततः प्रायश्चित्तिः। ओषधीर्वा एतस्य पशून्पयः प्रविशति।
यस्य हविषे वत्सा अपाकृता धरन्ति॥४॥

तान् यदुह्यात्। यातयाम्ना हविषा यजेत। यन्न दुह्यात्।
यज्ञपरुरन्तरियात्। वायव्यां यवागून्निर्वपेत्। वायुर्वै पयसः
प्रदापयिता। स एवास्मै पयः प्रदापयति। पयो वा ओषधयः।
पयः पयः। पयसैवास्मै पयोऽवरुन्धे॥५॥

अथोत्तरस्मै हविषे वत्सानपाकुर्यात्। सैव ततः प्रायश्चित्तिः।
अन्यतरान् वा एष देवान्भागधेयेन व्यर्धयति। ये यजमानस्य
सायं गृहमा गच्छन्ति। यस्य सायन्दुग्धं हविरार्तिमाच्छति।
इन्द्राय व्रीहीन्निरुप्योप वसेत्। पयो वा ओषधयः। पय
एवारभ्य गृहीत्वोप वसति। यत्प्रातः स्यात्। तच्छृतं
कुर्यात्॥६॥

अथेतर एन्द्रः पुरोडाशः स्यात्। इन्द्रिये एवास्मै समीचीं
दधाति। पयो वा ओषधयः। पयः पयः। पयसैवास्मै
पयोऽवरुन्धे। अथोत्तरस्मै हविषे वत्सानपाकुर्यात्। सैव
ततः प्रायश्चित्तिः। उभयान् वा एष देवान्भागधेयेन व्यर्धयति।
ये यजमानस्य सायं च प्रातश्च गृहमा गच्छन्ति। यस्योभयं
हविरार्तिमाच्छति॥७॥

एन्द्रं पञ्चशरावमोदननिर्वपेत्। अग्निं देवतानां प्रथमं यजेत्।

अ॒ग्निमु॑खा ए॒व दे॒वताः॑ प्रीणाति। अ॒ग्निं वा अ॒न्व॒न्या दे॒वताः॑।
इन्द्र॑म॒न्व॒न्याः। ता ए॒वोभ॑र्याः प्रीणाति। पयो॒ वा ओष॑धयः।
पयः॒ पयः॑। पय॑सै॒वास्मै॒ पयोऽव॑रुन्धे। अथोत्तर॑स्मै ह॒विषे॑
व॒त्सान॒पाकु॑र्यात्॥८॥

सैव ततः॒ प्राय॑श्चित्तिः। अ॒र्धो वा ए॒तस्य॑ य॒ज्ञस्य॑ मीयते।
यस्य॒ व्रत्ये॑ऽह॒न्प॒त्यना॑लम्भु॒का भव॑ति। ताम॑प॒रुध्य॑ यजेत।
सर्वे॑णै॒व य॒ज्ञेन॑ यजते। तामि॒ध्वोप॑ ह्वयेत। अमू॒हम॑स्मि।
सा त्वम्। द्यौर॒हम्। पृथि॑वी त्वम्। सामा॒हम्। ऋ॒त्नम्।
तावेहि॑ सम्भ॑वाव। स॒ह रे॒तो द॑धावहै। पु॒॒से पु॒त्राय॑ वेत्त॑वै।
रा॒यस्पोषा॑य सु॒प्रजा॑स्त्वाय॑ सु॒वीर्या॑येति। अ॒र्ध ए॒वैना॒मुप॑
ह्वयते। सैव ततः॒ प्राय॑श्चित्तिः॥९॥

दधाति यज्ञ उत एकन्धयन्ति रुन्धे कुर्यादर्च्छत्यपाकुर्यात्पृथिवी त्वमष्टौ च (सर्वान् वि वै यदि परस्तरामोषधीरन्यतरानुभयानर्धो वै ॥)॥ [१]

यद्विष॑ण्णेन जुहुयात्। अप्र॑जा अप॒शुर्य॑ज॒मानः॑ स्यात्।
यदना॑यतने नि॒नये॑त्। अ॒ना॒य॒तनः॑ स्या॑त्। प्रा॒जाप॒त्यय॑र्चा
व॒ल्मीक॑व॒पायाम॑व॒ नये॑त्। प्रा॒जाप॒त्यो वै व॒ल्मीकः॑। य॒ज्ञः
प्र॒जाप॑तिः। प्र॒जाप॑तावे॒व य॒ज्ञं प्र॑तिष्ठापयति। भूरि॑त्याह।
भू॒तो वै प्र॒जाप॑तिः॥१०॥

भूति॑मे॒वोपै॑ति। तत्कृ॒त्वा। अ॒न्यां दु॒ग्ध्वा पुन॑र॒होत॒व्यम्।
सैव ततः॒ प्राय॑श्चित्तिः। यत्की॒टाव॑प॒न्नेन॑ जुहुयात्। अप्र॑जा
अप॒शुर्य॑ज॒मानः॑ स्यात्। यदना॑यतने नि॒नये॑त्। अ॒ना॒य॒तनः॑

स्यात्। मध्यमेन पुर्णेन द्यावापृथिव्ययर्चाऽन्तः परिधि
निनयेत्। द्यावापृथिव्योरेवैतत्प्रतिष्ठापयति॥११॥

तत्कृत्वा। अन्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम्। सैव ततः प्रायश्चित्तिः।
यदववृष्टेन जुहुयात्। अपरूपमस्यात्मज्ञायेत। किलासो
वास्यादर्शसो वा। यत्प्रत्येयात्। यज्ञं विच्छिन्द्यात्। स
जुहुयात्। मित्रो जनांन्कल्पयति प्रजानन्॥१२॥

मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम्। मित्रः कृष्टीरनिमिषाऽभि
चष्टे। सत्यायं हव्यं घृतवञ्जुहोतेति। मित्रेणैवैतत्कल्पयति।
तत्कृत्वा। अन्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम्। सैव ततः प्रायश्चित्तिः।
यत्पूर्वस्यामाहुत्या५ हुतायामुत्तराऽऽहुतिः स्कन्देत्। द्विपाद्भिः
पशुभिर्यजमानो व्यृध्येत। यदुत्तरयाऽभि जुहुयात्॥१३॥

चतुष्पाद्भिः पशुभिर्यजमानो व्यृध्येत। यत्र वेत्थं वनस्पते
देवानाङ्गुह्या नामानि। तत्र हव्यानि गामयेति वानस्पत्ययर्चा
समिधमाधाय। तूष्णीमेव पुनर्जुहुयात्। वनस्पतिनैव
यज्ञस्यार्ताश्चानार्ताश्चाहुती वि दाधार। तत्कृत्वा। अन्यां
दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम्। सैव ततः प्रायश्चित्तिः। यत्पुरा
प्रयाजेभ्यः प्राङङ्गारः स्कन्देत्। अध्वर्यवे च यजमानाय
चाकं स्यात्॥१४॥

यदक्षिणा। ब्रह्मणे च यजमानाय चाकं स्यात्। यत्प्रत्यक्।
होत्रे च पत्नियै च यजमानाय चाकं स्यात्। यदुदङ्। अग्नीधे

च प॒शुभ्यंश्च॒ यज॑मानाय॒ चाक॑ऽ स्यात्। यद॑भिजुहुयात्।
रु॒द्रो॑स्य प॒शून्धातु॑कः स्यात्। यन्नाभि॑जुहुयात्। अशा॑न्तः
प्रहि॑येत॥१५॥

सुव॑स्य बु॒ध्रेनाभि॑निद॒ध्यात्। मा त॑मो मा य॒ज्ञस्त॑म॒न्मा
यज॑मानस्तमत्। नम॑स्ते अस्त्वाय॒ते। नमो॑ रु॒द्र परा॑य॒ते।
नमो॑ यत्र॑ नि॒षीद॑सि। अ॒मुं मा हि॑ःसीर॒मुं मा हि॑ःसीरिति॒
येन॒ स्कन्दे॑त्। तं प्रह॑रेत्। स॒हस्रं॑शृ॒ङ्गो वृष॑भो जा॒तवै॑दाः।
स्तोम॑पृ॒ष्ठो घृ॒तवा॑न्त्सुप्रती॒कः। मा नो॑ हासीन्मेत्थि॒तो नेत्वा॒
जहा॑म। गो॒पोषं॑ नो॒ वीर॑पोषं च॒ यच्छे॑ति। ब्रह्म॑णै॒वैनं॒ प्र
ह॑रति। सैव ततः॒ प्रायश्चित्तिः॑॥१६॥

वै प्र॒जाप॑तिः स्थापयति प्र॒जान॑न्त्रभि जु॒हुयात्स्या॑द्वि॒येत् जहा॑म त्रीणि च (यद्विष्ण॒णनेन॑
प्राजा॒पत्यया॒ यत्की॒टा म॑ध्यमेन॒ यदव॑वृ॒ष्टेन॒ यत्पूर्व॑स्यां यत्पु॒रा प्र॑या॒जेभ्यः॒ प्राङ्ङा॑रो यदक्षि॒णा
यत्प्र॒त्यग्यदु॑दङ् ॥)॥

[२]

वि वा ए॒ष इन्द्रि॑येण॒ वीर्ये॑ण॒र्ध्यते॑। यस्याहि॑ताग्नेर॒ग्निर्मथ्य॑मानो
न जाय॑ते। यत्रा॒न्यं पश्ये॑त्। तत॑ आ॒हृत्य॑ होत॒व्यम्।
अ॒ग्नावे॒वास्या॑ग्निहोत्रं॒ हुतं॑ भ॒वति॑। यद्य॒न्यत्र॑ वि॒न्देत्।
अ॒जायां॑ होत॒व्यम्। आ॒ग्नेयी॑ वा ए॒षा। यद॒जा।
अ॒ग्नावे॒वास्या॑ग्निहोत्रं॒ हुतं॑ भ॒वति॑॥१७॥

अ॒जस्य॑ तु नाश॒जीयात्। यद॒जस्या॑श्जी॒यात्। यामे॒वाग्नावाहु॑तिं
जुहुयात्। ताम॑द्यात्। तस्मा॑द॒जस्य॑ नाश॒यम्। यद्य॒जान्न

विन्देत्। ब्राह्मणस्य दक्षिणे हस्ते होतव्यम्। एष वा अग्निर्वैश्वानरः। यद्ब्राह्मणः। अग्नावेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति॥१८॥

ब्राह्मणन्तु वसत्यै नापं रुन्ध्यात्। यद्ब्राह्मणं वसत्या अपरुन्ध्यात्। यस्मिन्नेवाग्नावाहुतिं जुहुयात्। तम्भागधेयेन व्यर्धयेत्। तस्माद्ब्राह्मणो वसत्यै नापरुध्यः। यदि ब्राह्मणं न विन्देत्। दर्भस्तम्बे होतव्यम्। अग्निवान् वै दर्भस्तम्बः। अग्नावेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति। दर्भास्तु नाध्यासीत॥१९॥

यद्दर्भानध्यासीत। यामेवाग्नावाहुतिं जुहुयात्। तामध्यासीत। तस्माद्दर्भा नाध्यासितव्याः। यदि दर्भान्न विन्देत्। अप्सु होतव्यम्। आपो वै सर्वा देवताः। देवतास्वेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति। आपस्तु न परिचक्षीत। यदापः परिचक्षीत॥२०॥

यामेवाप्स्वाहुतिं जुहुयात्। तां परिचक्षीत। तस्मादापो न परिचक्ष्याः। मेध्या च वा एतस्यामेध्या च तनुवौ सः सृज्येते। यस्याहिताग्नेरन्यैरग्निभिरग्नयः सः सृज्यन्ते। अग्नये विविचये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्। मेध्याश्चैवास्यामेध्यां च तनुवौ व्यावर्तयति। अग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्। अग्निमेव व्रतपतिः स्वेन भागधेयेनोप धावति। स एवैनं व्रतमा लम्भयति॥२१॥

गर्भं॑ स्रवन्तमगदमंकः। अ॒ग्निरिन्द्र॑स्त्वष्टा बृह॒स्पतिः॑।
 पृथि॒व्यामव॑ चुश्चोतै॒तत्। नाभि॑प्राप्नोति॒ निर॑ऋतिं॒ परा॒चैः।
 रेतो॑ वा ए॒तद्वाजिन॑माहि॒ताग्नेः। यद॑ग्निहोत्रम्। तद्यत्स्रवे॑त्।
 रेतो॑ऽस्य॒ वाजिन॑ स्रवेत्। गर्भं॑ स्रवन्तमगदमंक॒रित्या॑ह।
 रेत॑ ए॒वास्मिन्वाजिनं॑ दधाति॥२२॥

अ॒ग्निरित्या॑ह। अ॒ग्निर्वै रेतो॑धाः। रेत॑ ए॒व तद॑धाति। इन्द्र॑
 इत्या॑ह। इन्द्रि॒यमे॒वास्मिन्॑ दधाति। त्वष्टे॑त्याह। त्वष्टा॒ वै
 प॑शूनां मिथु॒नानां॑ रूप॒कृत्। रूप॑मे॒व प॑शुषु दधाति।
 बृह॒स्पति॑रित्या॑ह। ब्रह्म॒ वै दे॒वानां॑ बृह॒स्पतिः॑। ब्रह्म॑णै॒वास्मै॑
 प्र॒जाः प्र॒ ज॑नयति। पृथि॒व्यामव॑ चुश्चोतै॒तदित्या॑ह।
 अ॒स्यामे॒वैन॑त्प्रतिष्ठापयति। नाभि॑प्राप्नोति॒ निर॑ऋतिं
 परा॒चैरित्या॑ह। रक्ष॑साम॒प॑हत्यै॥२३॥

अ॒जाऽग्रा॒वे॒वास्या॑ग्निहोत्रं हुतं भवति भवत्यासीत् परि॒चक्षी॑त् लम्बयति दधाति दे॒वानां॑
 बृह॒स्पतिः॑ पञ्च च (वि वै यद्यन्यम॒जायां॑ ब्राह्म॒णस्य॑ दर्भस्तम्बे॑ऽप्सु होत॒व्यम्॥) ॥—[३]

याः पु॒रस्ता॑त्प्रस्रवन्ति। उ॒परि॑ष्टात्सर्वतश्च॒ याः। ताभी॑
 र॒श्मिप॑वित्राभिः। श्रुद्धां॒ य॒ज्ञमा र॑भे। दे॒वा गा॑तुविदः।
 गा॒तुं य॒ज्ञाय॑ विन्दत। मन॑स॒स्पति॑ना दे॒वेन॑। वाता॑द्य॒ज्ञः प्र
 यु॑ज्यताम्। तृतीय॑स्यै दि॒वः। गा॒य॒त्रिया॑ सोम॒ आभृ॑तः॥२४॥

सोम॑पी॒थाय॑ सन्नयितुम्। वक॑ल॒मन्तर॑मा ददे। आपो॑ दे॒वीः
 शुद्धाः॒ स्थ। इ॒मा पात्रा॑णि शुन्धत। उ॒पा॒त॒ङ्काय॑ दे॒वाना॑म्।
 पर्ण॑वल्क॒मुत॑ शुन्धत। पयो॑ गृहेषु पयो॑ अ॒घ्निया॑सु। पयो॑

व॒त्सेषु॑ प॒य॒ इन्द्रा॑य ह॒विषे॑ ध्रियस्व। गा॒य॒त्री प॑र्णव॒ल्केन॑।
प॒यः सोमं॑ करो॒त्विमम्॥२५॥

अ॒ग्निं गृ॑ह्णामि सु॒रथं॑ यो म॒योभूः॑। य उ॒द्यन्त॑मा॒रोह॑ति
सूर्य॑महे॒। आ॒दि॒त्य॒ज्योति॑षां ज्योति॑रु॒त्तम॑म्। श्वो य॒ज्ञाय॑
रम॑तान्दे॒वता॑भ्यः। वसू॑न्नु॒द्राना॑दि॒त्यान्। इन्द्रे॑ण स॒ह दे॒वताः॑।
ताः पूर्॒वः परि॑ गृह्णामि। स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑। इ॒मामूर्जं॑
पञ्च॒दशीं॑ ये प्रवि॑ष्टाः। तान्दे॒वान्परि॑ गृह्णामि पूर्॒वः॥२६॥

अ॒ग्निर्ह॑व्य॒वाडि॑ह ताना व॑हतु। पौ॒र्णमा॑सः ह॒विरि॑दमे॒षां
मयि॑। आ॒मा॒वा॒स्यः॑ ह॒विरि॑दमे॒षां मयि॑। अ॒न्तरा॑ऽग्नी प॒शवः॑।
दे॒वसु॑स॒दमा॑ ग॒मन्। तान्पूर्॒वः परि॑ गृह्णामि। स्व आ॒यत॑ने
मनी॒षया॑। इ॒ह प्र॒जा वि॒श्वरू॑पा रमन्ताम्। अ॒ग्निं गृ॑हप॑तिम॒भि
सं॒वसा॑नाः। ताः पूर्॒वः परि॑ गृह्णामि॥२७॥

स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑। इ॒ह प॒शवो॑ वि॒श्वरू॑पा रमन्ताम्। अ॒ग्निं
गृ॑हप॑तिम॒भि सं॒वसा॑नाः। तान्पूर्॒वः परि॑ गृह्णामि। स्व आ॒यत॑ने
मनी॒षया॑। अ॒यं पि॑तृ॒णाम॒ग्निः। अवा॑ड्ढु॒व्या पि॑तृ॒भ्य आ॑। तं
पूर्॒वः परि॑ गृह्णामि। अ॒विष॑न्नः पि॒तुं क॑रत्। अज॑स्रन्त्वाः
स॒भापा॒लाः॥२८॥

वि॒ज॒यभा॑गः स॒मिन्ध॑ताम्। अ॒ग्ने दी॒दाय॑ मे स॒भ्य।
विजि॑त्यै श॒रदः॑ श॒तम्। अन्न॑मावस॒थीय॑म्। अ॒भि ह॑राणि
श॒रदः॑ श॒तम्। आ॒वस॑थे श्रियं म॒न्त्रम्। अहि॑र्बु॒ध्नियो॑ नि

यच्छतु। इदमहमग्निज्येष्ठेभ्यः। वसुभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि।
इदमहमिन्द्रज्येष्ठेभ्यः॥२९॥

रुद्रेभ्यो यज्ञं प्र ब्रवीमि। इदमहं वरुणज्येष्ठेभ्यः। आदित्येभ्यो
यज्ञं प्र ब्रवीमि। पर्यस्वतीरोषधयः। पर्यस्वद्वीरुधां पर्यः। अपां
पर्यसो यत्पर्यः। तेन मामिन्द्र सꣳ सृज। अग्ने व्रतपते व्रतं
चरिष्यामि। तच्छकेयन्तन्मे राध्यताम्। वायो व्रतपत आदित्य
व्रतपते॥३०॥

व्रतानां व्रतपते व्रतं चरिष्यामि। तच्छकेयन्तन्मे
राध्यताम्। इमां प्राचीमुदीचीम्। इषमूर्जमभि सꣳस्कृताम्।
बहुपर्णामशुष्काग्राम्। हरामि पशुपामहम्। यत्कृष्णो रूपं
कृत्वा। प्राविशस्त्वं वनस्पतीन्। ततस्त्वामेकविंशतिधा।
सम्भरामि सुसम्भृता॥३१॥

त्रीन्यरिधीꣳ स्तिस्रः समिधः। यज्ञायुरनुसञ्चरान्। उपवेष्टं
मेक्षणं धृष्टिम्। सं भरामि सुसम्भृता। या जाता ओषधयः।
देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा। तासां पर्व राध्यासम्। परिस्तरमाहरन्।
अपां मेध्यं यज्ञियम्। सदेवꣳ शिवमस्तु मे॥३२॥

आच्छेत्ता वो मा रिषम्। जीवानि शरदः शतम्।
अपरिमितानां परिमिताः। सन्नह्ये सुकृताय कम्। एनो
मा निगाङ्गतमच्चनाहम्। पुनरुत्थाय बहुला भवन्तु।
सकृदाच्छिन्नं बरुहिरूणामृदु। स्योनं पितृभ्यस्त्वा

भराम्यहम्। अस्मिन्त्सीदन्तु मे पितरः सोम्याः। पितामहाः
प्रपितामहाश्चानुगैः सह॥३३॥

त्रिवृत्पलाशे दर्भः। इयान्प्रादेशसंमितः। यज्ञे पवित्रं
पोतृतमम्। पयो हव्यं करोतु मे। इमौ प्राणापानौ।
यज्ञस्याङ्गानि सर्वशः। आप्याययन्तौ सञ्चरताम्। पवित्रे
हव्यशोधने। पवित्रे स्थो वैष्णवी। वायुर्वा मनसा पुनातु॥३४॥

अयं प्राणश्चापानश्च। यजमानमपि गच्छताम्। यज्ञे ह्यभूतां
पोतारौ। पवित्रे हव्यशोधने। त्वया वेदिं विविदुः पृथिवीम्।
त्वया यज्ञो जायते विश्वदानिः। अच्छिद्रं यज्ञमन्वेषि विद्वान्।
त्वया होता सन्तनोत्यर्धमासान्। त्रयस्त्रिंशोऽसि तन्तूनाम्।
पवित्रेण सहागहि॥३५॥

शिवेयं रज्जुरभिधानी। अघ्नियामुपं सेवताम्। अप्रस्रं साय
यज्ञस्य। उखे उपदधाम्यहम्। पशुभिः सन्नीतं बिभृताम्।
इन्द्राय शृतं दधि। उपवेषोऽसि यज्ञाय। त्वां
परिवेषमधारयन्। इन्द्राय हविः कृण्वन्तः। शिवः शग्मो
भवासि नः॥३६॥

अमृन्मयन्देवपात्रम्। यज्ञस्यायुषि प्र युज्यताम्। तिरः
पवित्रमतिनीताः। आपो धारय मातिगुः। देवेन सवित्रोत्पूताः।
वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः। गान्दोहपवित्रे रज्जुम्। सर्वा पात्राणि
शुन्धत। एता आ चरन्ति मधुमद्गुहानाः। प्रजावतीर्यशसो
विश्वरूपाः॥३७॥

ब॒ह्वीर्भ॑वन्ती॒रुप॑जाय॒मानाः। इ॒ह व॒ इन्द्रो॑ रमयतु गावः।
 पू॒षा स्थ॑। अ॒य॒क्ष्मा वः॑ प्र॒जया॒ स॒ सृ॑जामि। रा॒यस्पोषे॑ण
 बहु॒लाभ॑वन्तीः। ऊ॒र्जं प॒यः पि॒न्व॑माना घृ॒तं च॑। जी॒वो
 जी॑वन्ती॒रुप॑वः सदेयम्। द्यौश्चे॒मं य॒ज्ञं पृ॑थि॒वी च॒
 स॒न्दु॑हाताम्। धा॒ता सोमे॑न स॒ह वा॒तेन॑ वा॒युः। य॒ज॑मानाय॒
 द्र॒वि॑ण॒न्दधा॑तु॥ ३८॥

उत्स॑न्दुहन्ति क॒लश॑श्चतु॒र्बिल॑म्। इडा॑न्दे॒वीम्म॑धु॒मती॑
 सुव॑र्विदम्। तदिन्द्रा॑ग्नी जि॒न्वत॑ स॒नृता॑वत्। तद्य॑ज॒मानम॑मृ॒तत्वे
 द॑धातु। का॒म॑धु॒क्षः प्र॒ णो॑ ब्रूहि। इन्द्रा॑य ह॒वि॒रिन्द्रि॑यम्। अ॒मुं
 यस्या॑ दे॒वाना॑म्। म॒नु॒ष्याणां॑ प॒यो हि॑तम्। ब॒हु दु॒ग्धीन्द्रा॑य
 दे॒वेभ्यः॑। ह॒व्यमा॑ प्या॒यतां॑ पुनः॑॥ ३९॥

व॒त्सेभ्यो॑ म॒नु॒ष्येभ्यः॑। पु॒न॒र्दो॒हाय॑ कल्पताम्। य॒ज्ञस्य॑
 स॒न्त॑तिरसि। य॒ज्ञस्य॑ त्वा॒ स॒न्त॑ति॒मनु॑ स॒न्त॑नोमि।
 अ॒द॑स्तमसि॒ वि॒ष्णवे॑ त्वा। य॒ज्ञाया॑पि॒ दधा॑म्य॒हम्।
 अ॒द्वि॒ररि॑क्तेन॒ पात्रे॑ण। याः पू॒ताः प॑रि॒शेर॑ते। अ॒यं प॒यः सोमं॑
 कृ॒त्वा। स्वां॑ यो॒निम॑पि॒ गच्छ॑तु॥ ४०॥

प॒र्णव॑ल्कः प॒वि॒त्रम्। सौ॒म्यः सोमा॑द्धि निर्मि॒तः। इ॒मौ प॒र्णं च॑
 द॒र्भं च॑। दे॒वाना॑ ह॒व्यशो॑ध॒नौ। प्रा॒त॒र्वे॒षाय॑ गोपाय। वि॒ष्णो
 ह॒व्य॑ हि रक्ष॑सि। उ॒भाव॑ग्नी उ॒पस्तृ॑ण॒ते। दे॒वता॑ उ॒प॑वसन्तु
 मे। अ॒ह॒ङ्गाम्या॑नुप॑ वसामि। म॒ह्य॒ङ्गोप॑तये प॒शून्॥ ४१॥

आभृत इमं गृह्णामि पूर्वस्ताः पूर्वं परिगृह्णामि सभापाला इन्द्रज्येष्ठेभ्य आदित्य व्रतपते सुसम्भृतां

मे सह पुनातु गहि नो विश्वरूपा दधातु पुनर्गच्छतु पशून् (याः पुरस्तादिमामूर्जमिह प्रजा
इह पशवोऽयं पितृणामग्निः।)॥—————[४]

देवां देवेषु पराक्रमध्वम्। प्रथमा द्वितीयेषु। द्वितीयास्तृतीयेषु।
त्रिरेकादशा इह माऽवत। इदं शंकेयं यदिदं करोमि।
आत्मा करोत्वात्मने। इदं करिष्ये भेषजम्। इदम्मे
विश्वभेषजा। अश्विना प्रावतं युवम्। इदमहं सेनाया
अभीत्वयै॥४२॥

मुखमपोहामि। सूर्यं ज्योतिर्वि भाहि। महत इन्द्रियाय।
आ प्यायतां घृतयोनिः। अग्निर्हव्याऽनु मन्यताम्। खमंङ्क्ष्व
त्वचमङ्क्ष्व। सुरूपन्त्वा वसुविदम्। पशूनान्तेजसा। अग्नये
जुष्टमभि धारयामि। स्योनन्ते सदनं करोमि॥४३॥

घृतस्य धारया सुशेवं कल्पयामि। तस्मिन्त्सीदामृते
प्रतिष्ठि। ब्रीहीणाम्मेध सुमनस्यमानः। आर्द्रः प्रथस्त्रुर्भुवनस्य
गोपाः। शृत उत्स्नाति जनिता मतीनाम्। यस्त आत्मा पशुषु
प्रविष्टः। देवानां विष्ठामनु यो वितस्थे। आत्मन्वान्तसोम
घृतवान् हि भूत्वा। देवान्गच्छु सुवर्विन्द यजमानाय मह्यम्।
इरा भूतिः पृथिव्यै रसो मोत्क्रमीत्॥४४॥

देवाः पितरः पितरो देवाः। योऽहमस्मि स सन् यजे।
यस्यास्मि न तमन्तरैमि। स्वं मं इष्टं स्वन्दत्तम्। स्वं
पूर्तं स्वं श्रान्तम्। स्वं हुतम्। तस्य मेऽग्निरुपद्रष्टा।

वा॒युरु॑प॒श्रो॒ता। आ॒दि॒त्योऽनु॑ख्या॒ता। द्यौः पि॒ता॥४५॥

पृ॒थि॒वी मा॒ता। प्र॒जाप॑ति॒र्बन्धुः॑। य ए॒वास्मि॑ स सन् य॒जे। मा
भे॒र्मा संवि॑क्त्वा मा त्वां हि॒सिष॑म्। मा ते ते॒जोऽप॑ क्र॒मीत्।
भ॒र॒तमु॒द्धरे॑म॒नु॒ षिञ्च॑। अ॒व॒दाना॑नि ते प्र॒त्यव॑दास्यामि।
नम॑स्ते अस्तु मा मां हि॒सीः। यद॑व॒दाना॑नि तेऽव॒घ्नन्।
वि॒लो॒माका॑र॒षमा॒त्मनः॑॥४६॥

आज्ये॑न् प्र॒त्यन॑ज्येनत्। तत् आ प्या॑यतां पुनः॑। अज्या॑यो
यव॑मा॒त्रात्। आ॒व्या॒धात्कृ॑त्यतामि॒दम्। मा रू॑रुपाम
य॒ज्ञस्य॑। शु॒द्धं स्वि॑ष्टमि॒दं ह॒विः। म॒नु॒ना दृ॒ष्टाङ्घ्रि॑तपदीम्।
मि॒त्रावरु॑णसमीरिताम्। द॒क्षि॒णा॒र्धाद॑सं॒म्भि॒न्दन्। अ॒व॒द्याम्ये॒
क॒तोमु॑खाम्॥४७॥

इ॒डे भा॒गं जु॑षस्व नः। जिन्व॑ गा जिन्वा॒र्वतः॑। तस्या॑स्ते
भक्षि॑वाणः स्याम। स॒र्वात्मा॑नः स॒र्वग॑णाः। ब्र॒ध्न पि॒न्वस्व।
दद॑तो मे मा क्षा॑यि। कु॒र्वतो मे॑ मोप॑दसत्। दि॒शाङ्घ्रि॑रसि।
दि॒शो मे॑ कल्पन्ताम्। कल्प॑न्ता॒म्मे दि॒शः॥४८॥

दैवी॑श्च मा॒नु॒षीश्च। अ॒हो॒रा॒त्रे मे॑ कल्पेताम्। अ॒र्धमा॑सा
मे॑ कल्पन्ताम्। मा॒सा मे॑ कल्पन्ताम्। ऋ॒तवो॑ मे
कल्पन्ताम्। स॒ंव॒त्स॒रो मे॑ कल्पताम्। कृ॒त्ति॒रसि॑ कल्प॑तां
मे। आ॒शा॒नां त्वाऽऽशा॑पा॒लेभ्यः॑। च॒तु॒र्यो अ॒मृते॑भ्यः। इ॒दं
भू॒तस्या॑ध्य॒क्षेभ्यः॑॥४९॥

वि॒धेम॑ ह॒विषा॑ व॒यम्। भज॑तां भा॒गी भा॒गम्। मा भा॒गोऽभ॑क्त।
 निर॑भा॒गं भ॑जामः। अ॒पस्मि॑न्वा ओष॑धीर्जिन्वा द्वि॒पात्पा॑हि।
 चतु॑ष्पादवा दि॒वो वृष्टि॑मेरय। ब्रा॒ह्मणा॑नामिद॑ ह॒विः॥५०॥
 सोम्या॑नाः सोम॑पी॒थिना॑म्। निर्भ॑क्तो ब्रा॒ह्मणः॑। नेहा
 ब्रा॒ह्मण॑स्यास्ति। सम॑ङ्कां ब॒रुहि॑रह॒विषा॑ घृ॒तेन॑। समा॑दित्यैर्वसु॑भिः
 सम्म॑रुद्भिः। समि॑न्द्रेण॒ विश्वे॑भिर्दे॒वेभि॑रङ्गाम्। दि॒व्यं नभो॑
 गच्छ॑तु यत्स्वाहा॑। इन्द्रा॑णीवा॑ऽविध॒वा भू॑यासम्। अदि॑तिरिव
 सु॒पुत्रा। अ॒स्थूरि॑ त्वा गार्ह॑पत्य॥५१॥

उप॑निषदे सुप्रजा॒स्त्वाय॑। सं पत्नी॑ पत्या॑ सुकृ॒तेन॑ गच्छ॒ताम्।
 य॒ज्ञस्य॑ यु॒क्तौ धुर्या॑वभू॒ताम्। सं॒जाना॑नौ विज॑हता॒मरा॑तीः।
 दि॒वि ज्योति॑र॒ज॒रमा॑ र॒भेता॑म्। द॒शते॑ त॒नुवो॑ य॒ज्ञ य॒ज्ञियाः॑।
 ताः प्री॑णातु यज॑मानो घृ॒तेन॑। ना॒रि॒ष्ठयोः॑ प्र॒शिष॑मीड॒मानः॑।
 दे॒वानां॑ दै॒व्येऽपि॑ यज॑मानोऽमृ॒तोऽभू॑त्। यं वा॑न्दे॒वा
 अ॑कल्पयन्॥५२॥

ऊ॒र्जो भा॒गः श॑तक्रतू। ए॒तद्वा॑ तेन॑ प्री॒णानि॑। तेन॑
 तृ॒प्यतम॑ह॒हौ। अ॒ह॒न्दे॒वाना॑ सु॒कृता॑मस्मि लो॒के।
 ममे॒दमि॑ष्टं न मिथु॑र्भवाति। अ॒ह॒न्नारि॑ष्ठावनु॑ यजामि वि॒द्वान्।
 यदा॑भ्यामिन्द्रो॒ अद॑धाद्वा॒गधे॑यम्। अदा॑रसृ॒द्धव॑त दे॒वसो॑म।
 अ॒स्मिन् य॒ज्ञे म॑रुतो मृड॒ता नः॑। मा नो॑ विदद्भि॒भामो॑
 अश॑स्तिः॥५३॥

मा नो॑ विदद्बृ॒जना॒ द्वेष्ट्या॒ या। ऋ॒षभं॑ वा॒जिनं॑ व॒यम्। पूर्ण॑मासं

यजामहे। स नो॑ दोहता॑ सुवीर्यम्। रा॒यस्पोष॑ सह॒स्त्रिणम्।
 प्रा॒णाय॑ सु॒राध॑से। पूर्ण॑मा॒साय॑ स्वाहा॑। अ॒मावा॒स्या सु॒भगा॑
 सु॒शेवा॑। धे॒नुरि॑व॒ भूय॑ आ॒प्याय॑माना। सा नो॑ दोहता॑
 सुवीर्यम्। रा॒यस्पोष॑ सह॒स्त्रिणम्। अ॒पा॒नाय॑ सु॒राध॑से।
 अ॒मावा॒स्यायै॑ स्वाहा॑। अ॒भि स्तृ॑णीहि॒ परि॑ धेहि॒ वेदि॑म्।
 जा॒मिम्मा हि॑ सीर॒मुया॑ शया॒ना। हो॒तृष॑द॒ना हरि॑ताः
 सु॒वर्णाः॑। नि॒ष्का इ॒मे यज॑मानस्य ब्र॒ध्ने॥५४॥

अभीत्वैँ करोमि क्रमीत्पिताऽऽत्मनं एकतो मुखां मे दिशोऽध्यक्षेभ्यो हविर्गार्हपत्या
 कल्पयन्नशस्तिः सा नो॑ दोहता॑ सुवीर्यं सप्त च॥—————[५]

परि॑स्तृणीत॒ परि॑धत्ता॒ग्निम्। परि॑हितो॒ऽग्निर्यज॑मानं भुनक्तु।
 अ॒पा॑ र॒स ओष॑धीना॑ सु॒वर्णः॑। नि॒ष्का इ॒मे यज॑मानस्य
 सन्तु॑ का॒मदु॑घाः॑। अ॒मुत्रा॒मुष्मि॑ल्लोके। भू॒पते॑ भुव॑नपते।
 म॒हतो॑ भू॒तस्य॑ पते। ब्र॒ह्माण॑न्त्वा वृणीमहे। अ॒हं भू॒पति॑र॒हं
 भुव॑नपतिः। अ॒हं म॑हतो भू॒तस्य॑ पतिः॥५५॥

दे॒वेन॑ सवि॒त्रा प्र॑सूत॒ आर्त्वि॑ज्यङ्क॒रिष्या॑मि। दे॒वं स॑वि॒तरे॑तन्त्वा
 वृ॒णते। बृ॒हस्प॑तिं दै॒व्यं ब्र॒ह्माण॑म्। तद॒हं मन॑से प्र ब्रवी॑मि।
 मनो॑ गाय॒त्रियै॑। गा॒य॒त्री त्रि॑ष्टुभै॑। त्रि॑ष्टु॒जग॑त्यै। जग॑त्यनु॒ष्टुभै॑।
 अ॒नु॒ष्टुक्प॒ङ्क्तौ। प॒ङ्क्तिः प्र॒जाप॑तये॥५६॥

प्र॒जाप॑तिर्वि॒श्वेभ्यो॑ दे॒वेभ्यः॑। वि॒श्वे दे॒वा बृ॒हस्प॑तये।
 बृ॒हस्प॑तिर्ब्रह्म॑णे। ब्रह्म॒ भूर्भुवः॑ सु॒वः। बृ॒हस्प॑तिर्दे॒वानां॑ ब्र॒ह्मा।

अ॒हं म॑नु॒ष्या॑णाम्। बृ॒ह॑स्प॒ते य॒ज्ञ॒ङ्गो॑पाय। इ॒दं तस्मै॑ ह॒र्म्यं
क॑रोमि। यो वो॑ दे॒वाश्च॑रति ब्र॒ह्म॒चर्य॑म्। मे॒धा॒वी दि॒क्षु म॑न॒सा
तप॑स्वी॥५७॥

अ॒न्तर्द॑तश्च॑रति॒ मानु॑षीषु। चतुः॑ शिखण्डा यु॒वतिः॑ सु॒पेशाः॑।
घृ॒तप्र॑तीका॒ भुव॑नस्य॒ मध्ये॑। म॒र्म॒ज्यमा॑ना मह॒ते सौ॒भगा॑य।
मह्य॑न्धु॒क्ष्व य॑ज॒मानाय॑ का॒मान्। भूमि॑र्भू॒त्वा म॑हि॒मानं॑ पु॒पोष।
ततो॑ दे॒वी वर्ध॑यते॒ पया॑ंसि। य॒ज्ञिया॑ य॒ज्ञं वि च॑ य॒न्ति शं
च॑। ओष॑धी॒राप॑ इ॒ह श॑क्क॒रीश्च॑। यो मा॑ हृ॒दा म॑न॒सा यश्च॑
वा॒चा॥५८॥

यो ब्र॒ह्म॑णा॒ कर्म॑णा॒ द्वेष्टि॑ दे॒वाः। यः श्रु॑तेन॒ हृद॑येनेष्ण॒ता च॑।
तस्यै॑न्द्र॒ वज्रे॑ण॒ शिर॑श्छि॒नद्भिः॑। ऊ॒र्णामृ॑दु प्रथ॒मानं॑ स्यो॒नम्।
दे॒वेभ्यो॑ जुष्टं॑ स॒दना॑य ब॒रुहिः॑। सु॒वर्गे॑ लो॒के य॑ज॒मानं॑ हि
धे॒हि। मां ना॑क॒स्य पृ॑ष्ठे प॒रमे॑ व्यो॒मन्। चतुः॑ शिखण्डा यु॒वतिः॑
सु॒पेशाः॑। घृ॒तप्र॑तीका व॒युना॑नि वस्ते। साऽऽस्ती॒र्यमा॑णा मह॒ते
सौ॒भगा॑य ॥५९॥

सा मे॑ धु॒क्ष्व य॑ज॒मानाय॑ का॒मान्। शि॒वा च॑ मे श॒ग्मा चै॑धि।
स्यो॒ना च॑ मे सु॒षदा॑ चै॒धि। ऊ॒र्ज॑स्वती च मे॒ पय॑स्वती चै॒धि।
इष॑मूर्जं मे पि॒न्वस्व। ब्र॒ह्म ते॒जो मे॑ पि॒न्वस्व। क्ष॒त्रमो॒जो मे॑
पि॒न्वस्व। वि॒शं पु॑ष्टिं मे पि॒न्वस्व। आ॒यु॒र॒न्नाद्य॑म्मे पि॒न्वस्व।
प्र॒जां प॒शून्मे॑ पि॒न्वस्व॥६०॥

अस्मिन् यज्ञ उपभूय इन्नु मै। अविंक्षोभाय परिधीन्दधामि।
 धर्ता धरुणो धरीयान्। अग्निर्द्वेषांसि निरितो नुदातै।
 विच्छिनद्भि विधृतीभ्यां सपत्नान्। जातान्भ्रातृव्यान् ये
 च जनिष्यमाणाः। विशो यन्त्राभ्यां विधमाम्येनान्। अहं
 स्वानामुत्तमोऽसानि देवाः। विशो यन्त्रे नुदमाने अरातिम्।
 विश्वं पाप्मानममतिन्दुर्मरायुम्॥६१॥

सीदन्ती देवी सुकृतस्य लोके। धृतीं स्थो विधृती
 स्वधृती। प्राणान्मयि धारयतम्। प्रजाम्मयि धारयतम्।
 पशून्मयि धारयतम्। अयं प्रस्तर उभयस्य धर्ता। धर्ता
 प्रयाजानामुतानूयाजानाम्। स दाधार समिधो विश्वरूपाः।
 तस्मिन्त्सुचो अध्या सादयामि। आ रोह पथो जुहु
 देवयानान्॥६२॥

यत्रर्षयः प्रथमजा ये पुराणाः। हिरण्यपक्षाऽजिरा
 सम्भृताङ्गा। वहांसि मा सुकृतां यत्र लोकाः। अवाहं बाध
 उपभृतां सपत्नान्। जातान्भ्रातृव्यान् ये च जनिष्यमाणाः।
 दोहै यज्ञं सुदुघामिव धेनुम्। अहमुत्तरो भूयासम्।
 अधरे मत्सपत्नाः। यो मा वाचा मनसा दुर्मरायुः।
 हुदाऽरातीयादभिदासदग्ने॥६३॥

इदमस्य चित्तमधरन्ध्रुवायाः। अहमुत्तरो भूयासम्। अधरे
 मत्सपत्नाः। ऋषभोऽसि शाक्वरः। घृताचीनां सूनुः।
 प्रियेण नाम्नां प्रिये सदसि सीद। स्योनो मै सीद सुषदः

पृथिव्याम्। प्रथयि प्रजयां पशुभिः सुवर्गे लोके। दिवि सीद
पृथिव्यामन्तरिक्षे। अहमुत्तरो भूयासम्॥६४॥

अधरे मत्सपत्नीः। इयं स्थाली घृतस्य पूर्णा। अच्छिन्नपयाः
शतधार उत्सः। मारुतेन शर्मणा दैव्येन। यज्ञोऽसि सर्वतः
श्रितः। सर्वतो मां भूतं भविष्यच्छ्रयताम्। शतम्मे
सन्त्वाशिषः। सहस्रम्मे सन्तु सूनृताः। इरावतीः पशुमतीः।
प्रजापतिरसि सर्वतः श्रितः॥६५॥

सर्वतो मां भूतं भविष्यच्छ्रयताम्। शतं मे सन्त्वाशिषः। सहस्रं
मे सन्तु सूनृताः। इरावतीः पशुमतीः। इदमिन्द्रियममृतं
वीर्यम्। अनेनेन्द्राय पशवोऽचिकित्सन्। तेन देवा अवतोप
माम्। इहेषमूर्जं यशः सह ओजः सनेयम्। शृतं मयि
श्रयताम्। यत्पृथिवीमचरत्तत्प्रविष्टम्॥६६॥

येनासिश्चद्वलमिन्द्रे प्रजापतिः। इदन्तच्छुक्रं मधुं वाजिनीवत्।
येनोपरिष्ठादधिनोन्महेन्द्रम्। दधि माम्धिनोतु। अयं वेदः
पृथिवीमन्विन्दत्। गुहां सतीङ्गहने गह्वरेषु। स विन्दतु
यजमानाय लोकम्। अच्छिद्रं यज्ञं भूरिकर्मा करोतु।
अयं यज्ञः समसदद्धविष्मान्। ऋचा साम्ना यजुषा
देवताभिः॥६७॥

तेन लोकान्तसूर्यवतो जयेम। इन्द्रस्य सख्यममृतत्वमश्याम्।
यो नः कनीय इह कामयातै। अस्मिन् यज्ञे यजमानाय

मह्यम्। अप॒ तमिन्द्रा॑ग्नी भुव॑नान्नुदेताम्। अ॒हं प्र॒जां वी॒रव॑तीं
विदे॒य। अ॒ग्ने वाज॑जित्। वाज॑न्त्वा स॒रिष्य॑न्तम्। वाज॑
जे॒ष्यन्तम्। वा॒जिनं॑ वाज॒जितम्॥६८॥

वा॒ज॒जि॒त्यायै॑ सं मा॑र्जिम्। अ॒ग्निम॑न्ना॒दम॑न्नाद्याय। उप॑हूतो द्यौः
पि॒ता। उप॑ मा॒न्द्यौः पि॒ता ह॑यताम्। अ॒ग्निरा॑ग्नी॒ध्रात्। आयु॑षे
वर्च॑से। जी॒वात्वै॑ पुण्याय। उप॑हूता पृथि॒वी मा॒ता। उप॑ मां
मा॒ता पृथि॒वी ह॑यताम्। अ॒ग्निरा॑ग्नी॒ध्रात्॥६९॥

आयु॑षे वर्च॑से। जी॒वात्वै॑ पुण्याय। मनो॒ ज्योति॑र्जुषता॒माज्य॑म्।
विच्छि॑न्नं य॒ज्ञं समि॑मन्दधातु। बृह॒स्पति॑स्तनुतामि॒मन्नः।
विश्वे॑ दे॒वा इ॒ह मा॑दयन्ताम्। यन्ते॑ अ॒ग्न आ॒वृश्चामि॑। अ॒हं
वा॑ क्षिपि॒तश्चर॑न्। प्र॒जां च॒ तस्य॑ मूलं॑ च। नी॒चेर्दे॒वा नि
वृ॑श्चत॥७०॥

अ॒ग्ने यो नोऽभि॑दास॑ति। स॒मानो॑ यश्च॒ निष्य॑ः। इ॒ध्मस्यै॑व
प्र॒क्षाय॑तः। मा तस्योच्छे॑षि॒ किञ्च॑न। यो मा॒न्द्वेष्टि॑ जातवेदः।
यश्चा॒हन्द्वेष्मि॑ यश्च॒ माम्। सर्वा॑ऽस्तान॑ग्ने सन्द॑ह। या॑
श्चा॒हन्द्वेष्मि॑ ये च॒ माम्। अ॒ग्ने वाज॑जित्। वाज॑न्त्वा
ससृ॒वाऽसम्॥७१॥

वाज॑ जिगि॒वाऽसम्॑। वा॒जिनं॑ वाज॒जितम्॑। वा॒ज॒जि॒त्यायै॑
सम्मा॑र्जिम्। अ॒ग्निम॑न्ना॒दम॑न्नाद्याय। वेदि॑र्ब॒रुहिः॑ श्रु॒तं ह॒विः।
इ॒ध्मः परि॑धयः॒ सुचः॑। आ॒ज्यं य॒ज्ञं ऋ॒चो यजुः॑। या॒ज्याश्च॑

वषट्काराः। सम्मे सन्नतयो नमन्ताम्। इध्मसन्नहने हुते॥ ७२॥

दिवः खीलोऽवततः। पृथिव्या अध्युत्थितः। तेनां सहस्रकाण्डेन। द्विषन्तः शोचयामसि। द्विषन्मे बहु शोचतु। ओषधे मो अहः शुचम्। यज्ञ नमस्ते यज्ञ। नमो नमश्च ते यज्ञ। शिवेन मे सन्तिष्ठस्व। स्योनेन मे सन्तिष्ठस्व॥ ७३॥

सुभूतेन मे सन्तिष्ठस्व। ब्रह्मवर्चसेन मे सन्तिष्ठस्व। यज्ञस्यर्द्धिमनु सन्तिष्ठस्व। उप ते यज्ञ नमः। उप ते नमः। उप ते नमः। त्रिष्फलीक्रियमाणानाम्। यो न्यङ्गो अवशिष्यते। रक्षसां भागधेयम्। आपस्तत्र वहतादितः॥ ७४॥

उलूखले मुसले यच्च शूर्पे। आशिश्लेष दृषदि यत्कपाले। अवप्रुषो विप्रुषः संयजामि। विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम्। यज्ञे या विप्रुषः सन्ति बह्वीः। अग्नौ ताः सर्वाः स्विष्टाः सुहुता जुहोमि। उद्यन्नद्यमित्र महः। सपत्नान्मे अनीनशः। दिवैनान् विद्युतां जहि। निम्रोचन्नधरान्कृधि॥ ७५॥

उद्यन्नद्य वि नो भज। पिता पुत्रेभ्यो यथा। दीर्घायुत्वस्य हेशिषे। तस्य नो देहि सूर्य। उद्यन्नद्य मित्रमहः। आरोहन्नुत्तरान्दिवम्। हृद्रोगम्मम सूर्य। हरिमाणं च नाशय। शुकेषु मे हरिमाणम्। रोपणाकांसु दध्मसि ॥ ७६॥

अथो हारिद्रवेषु मे। हरिमाणं नि दध्मसि। उदगादयमादित्यः।

विश्वेन सहसा सह। द्विषन्तं मम रन्धयन्। मो अहन्दिषतो
रधम्। यो नः शपादशपतः। यश्च नः शपतः शपात्। उषाश्च
तस्मै निमुक्क। सर्वं पापं समूहताम्॥७७॥

यो नः सपत्नो यो रणः। मर्तोऽभिदासंति देवाः।
इध्मस्यैव प्रक्षायतः। मा तस्योच्छेषि किञ्चन। अवसृष्टः
परापत। शरो ब्रह्मसंशितः। गच्छाऽमित्रान्त्र विश।
मेषाङ्कश्चनोच्छिषः॥७८॥

पतिः प्रजापतये तपस्वी वाचा सौभगाय पशून्मे पिन्वस्व दुर्मरायुं देवयानानग्नेऽन्तरिक्षेऽहमुत्तरो
भूयासं प्रजापतिरसि सर्वतः श्रितः प्रविष्टन्देवताभिर्वाज्जितं पृथिवी ह्वयतामग्निराग्नीध्राद्वश्नत
ससृवांसं हुते स्योनेन मे सन्तिष्ठस्वेतः कृधि दध्मस्यूहतामष्टौ च॥—————[६]

सक्षेदं पश्य। विधर्तरिदं पश्य। नाकेदं पश्य। रमतिः
पनिष्ठा। ऋतं वर्षिष्ठम्। अमृतायान्याहुः। सूर्यो वरिष्ठो
अक्षभिर्विभाति। अनु द्यावापृथिवी देवपुत्रे। दीक्षाऽसि
तपसो योनिः। तपोऽसि ब्रह्मणो योनिः॥७९॥

ब्रह्मासि क्षत्रस्य योनिः। क्षत्रमस्यृतस्य योनिः। ऋतमसि
भूरा रभे। श्रद्धां मनसा। दीक्षान्तपसा। विश्वस्य
भुवनस्याधिपत्नीम्। सर्वे कामा यजमानस्य सन्तु। वातं
प्राणं मनसाऽन्वा रभामहे। प्रजापतिं यो भुवनस्य गोपाः।
स नो मृत्योस्त्रायतां पात्वहंसः॥८०॥

ज्योग्जीवा जरामशीमहि। इन्द्रं शाक्वर गायत्रीं प्र पद्ये। तान्ते
युनज्मि। इन्द्रं शाक्वर त्रिष्टुभं प्र पद्ये। तान्ते युनज्मि। इन्द्रं

शाक्र॒र जग॑तीं॒ प्र प॑द्ये। तान्ते॑ युनज्मि। इन्द्र॑ शाक्र॒रानुष्टु॑भं
प्र प॑द्ये। तान्ते॑ युनज्मि। इन्द्र॑ शाक्र॒र पङ्क्तिं॑ प्रप॑द्ये॥८१॥

तान्ते॑ युनज्मि। आऽह॒न्दीक्षाम॑रु॒हमृ॑तस्य॒ पत्नी॑म्। गा॒य॒त्रेण॒
छन्द॑सा॒ ब्रह्म॑णा च। ऋ॒तं स॒त्येऽधा॑यि। स॒त्यमृ॑तेऽधा॑यि।
ऋ॒तं च॑ मे स॒त्यञ्चा॑भूताम्। ज्योति॑रभू॒वः सु॒व॑रगमम्।
सु॒व॑र्गं लो॒कं ना॒कस्य॑ पृ॒ष्ठम्। ब्र॒ध्नस्य॑ वि॒ष्टप॑मगमम्। पृ॒थि॒वी
दी॒क्षा॥८२॥

तया॑ऽग्नि॒र्दीक्षया॑ दीक्षितः। यया॑ऽग्नि॒र्दीक्षया॑ दीक्षितः। तया॑
त्वा दी॒क्षया॑ दीक्षयामि। अ॒न्तरि॑क्ष॒न्दीक्षा॑। तया॑ वा॒युर्दी॒क्षया॑
दीक्षितः। यया॑ वा॒युर्दी॒क्षया॑ दीक्षितः। तया॑ त्वा दी॒क्षया॑
दीक्षयामि। द्यौर्दी॒क्षा। तया॑ऽऽदि॒त्यो दी॒क्षया॑ दीक्षितः।
यया॑ऽऽदि॒त्यो दी॒क्षया॑ दीक्षितः॥८३॥

तया॑ त्वा दी॒क्षया॑ दीक्षयामि। दि॒शो दी॒क्षा। तया॑ च॒न्द्रमा॑
दी॒क्षया॑ दीक्षितः। यया॑ च॒न्द्रमा॑ दी॒क्षया॑ दीक्षितः। तया॑ त्वा
दी॒क्षया॑ दीक्षयामि। आपो॑ दी॒क्षा। तया॑ वरु॑णो॒ राजा॑ दी॒क्षया॑
दीक्षितः। यया॑ वरु॑णो॒ राजा॑ दी॒क्षया॑ दीक्षितः। तया॑ त्वा
दी॒क्षया॑ दीक्षयामि। ओष॑धयो दी॒क्षा॥८४॥

तया॑ सोमो॒ राजा॑ दी॒क्षया॑ दीक्षितः। यया॑ सोमो॒ राजा॑ दी॒क्षया॑
दीक्षितः। तया॑ त्वा दी॒क्षया॑ दीक्षयामि। वा॒ग्दी॒क्षा। तया॑
प्रा॒णो दी॒क्षया॑ दीक्षितः। यया॑ प्रा॒णो दी॒क्षया॑ दीक्षितः। तया॑
त्वा दी॒क्षया॑ दीक्षयामि। पृ॒थि॒वी त्वा दी॒क्षमा॑ण॒मनु॑ दीक्षताम्।

अन्तरिक्षन्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षताम्। द्यौस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षताम्॥८५॥

दिशस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्ताम्। आपस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्ताम्। ओषधयस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्ताम्। वाक्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षताम्। ऋचस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्ताम्। सामानि त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्ताम्। यजूंषि त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्ताम्। अहश्च रात्रिश्च। कृषिश्च वृष्टिश्च। त्विषिश्चापचितिश्च॥८६॥

अपश्चौषधयश्च। ऊर्क् सूनृता च। तास्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्ताम्। स्वे दक्षे दक्षपितेह सीद। देवानां सुम्नो महते रणाय। स्वासस्थस्तनुवा संविशस्व। पितेवैधि सूनव आ सुशेवः। शिवो मां शिवमा विश। सत्यम्मा आत्मा। श्रद्धा मेऽक्षितिः॥८७॥

तपो मे प्रतिष्ठा। सवितृप्रसूता मां दिशो दीक्षयन्तु। सत्यमस्मि। अहन्त्वदस्मि मदसि त्वमेतत्। ममांसि योनिस्तव योनिरस्मि। ममैव सन्वहं हव्यान्यग्रे। पुत्रः पित्रे लोककृज्जातवेदः। आजुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तात्। अग्रे स्वां योनिमा सीद साध्या। अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्॥८८॥

विश्वे देवा यजमानश्च सीदत। एकमिषे विष्णुस्त्वाऽन्वेतु। द्वे ऊर्जे विष्णुस्त्वाऽन्वेतु। त्रीणि व्रताय विष्णुस्त्वाऽन्वेतु। चत्वारि मायोभवाय विष्णुस्त्वाऽन्वेतु। पञ्च पशुभ्यो

विष्णुस्त्वाऽन्वेतु। षड्रायस्पोषाय विष्णुस्त्वाऽन्वेतु। सप्त
सप्तभ्यो होत्राभ्यो विष्णुस्त्वाऽन्वेतु। सखायः सप्तपदा
अभूम। सख्यन्ते गमेयम् ॥८९॥

सख्यात्ते मा योषम्। सख्यान्मे मा योषाः। साऽसि सुब्रह्मण्ये।
तस्यास्ते पृथिवी पादः। साऽसि सुब्रह्मण्ये। तस्यास्तेऽन्तरिक्षं
पादः। साऽसि सुब्रह्मण्ये। तस्यास्ते द्यौः पादः। साऽसि
सुब्रह्मण्ये। तस्यास्ते दिशः पादः ॥९०॥

पुरोरजास्ते पञ्चमः पादः। सा न इषमूर्जन्धुक्ष्व। तेज
इन्द्रियम्। ब्रह्मवर्चसमन्नाद्यम्। वि मिमे त्वा पर्यस्वतीम्।
देवानान्धेनुः सुदुधामनपस्फुरन्तीम्। इन्द्रः सोमं पिबतु।
क्षेमो अस्तु नः। इमान्नराः कृणुत वेदिमेत्य। वसुमती
रुद्रवतीमादित्यवतीम् ॥९१॥

वर्ष्मन्दिवः। नाभा पृथिव्याः। यथाऽयं यजमानो न रिष्येत्।
देवस्य सवितुः सवे। चतुः शिखण्डा युवतिः सुपेशाः।
घृतप्रतीका भुवनस्य मध्ये। तस्याः सुपर्णावधि यौ
निविष्टौ। तयोर्देवानामधि भागधेयम्। अप जन्यम्भयन्नुद।
अप चक्राणि वर्तय। गृहः सोमस्य गच्छतम्। न वा उ
वेतन्म्रियसे न रिष्यसि। देवाः इदैषि पृथिभिः सुगेभिः।
यत्र यन्ति सुकृतो नापि दुष्कृतः। तत्र त्वा देवः संविता
दधातु ॥९२॥

ब्रह्मणो योनिरहंसः पङ्क्तिं प्रपद्ये दीक्षा ययाऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षितस्तया त्वा दीक्षया

दीक्षया॒म्योष॑धयो दी॒क्षा द्यौस्त्वा दीक्ष॑माण॒मनुं दीक्ष॑ता॒मप॑चिति॒श्चाक्षि॑तिरुत्तर॒स्मिन्गमे॑यं दि॒शः पाद॑
आदित्य॑वर्त॒तो वर्त॑य पञ्च॒ च॥ [७]

यद॒स्य पा॒रे रज॑सः। शु॒क्र॒ज्योति॑रजा॒यत। तन्नः॑ पर्ष॒दति॑
द्विषः॑। अ॒ग्ने वैश्वान॑र॒ स्वाहा॑। यस्मा॑द्भीषा॒ऽवा॑शि॒ष्टाः। ततो॑ नो
अभ॑यं कृधि। प्र॒जाभ्यः॑ सर्वा॒भ्यो मृ॑डा। नमो॑ रु॒द्राय॑ मी॒दुषे॑।
यस्मा॑द्भीषा न्यष॑दः। ततो॑ नो अभ॑यं कृधि॥९३॥

प्र॒जाभ्यः॑ सर्वा॒भ्यो मृ॑डा। नमो॑ रु॒द्राय॑ मी॒दुषे॑। उदु॑स्र तिष्ठ
प्रति॑तिष्ठ॒ मारि॑षः। मेमं य॒ज्ञं यज॑मानं च रीरिषः। सु॒वर्गे
लो॒के यज॑मान॒ः हि धे॑हि। शन्न॑ एधि द्विपदे शश्चतु॑ष्पदे।
यस्मा॑द्भीषा॒ऽवैपि॑ष्टाः पु॒लायि॑ष्टाः स॒मज्ञा॑स्थाः। ततो॑ नो अभ॑यं
कृधि। प्र॒जाभ्यः॑ सर्वा॒भ्यो मृ॑डा। नमो॑ रु॒द्राय॑ मी॒दुषे॑॥९४॥

य इ॒दम॑कः। तस्मै॒ नमः॑। तस्मै॒ स्वाहा॑। न वा उ॒वेत॑न्म्रियसे।
आशा॑नान्त्वा वि॒श्वा आशाः॑। य॒ज्ञस्य॑ हि स्थ ऋ॒त्वि॒यौ।
इन्द्रा॑ग्नी चे॒तन॑स्य च। हु॒ताहु॑तस्य॒ तृप्य॑तम्। अहु॑तस्य हु॒तस्य॑
च। हु॒तस्य॑ चाहु॑तस्य च। अहु॑तस्य हु॒तस्य॑ च। इन्द्रा॑ग्नी
अ॒स्य सोम॑स्य। वी॒तं पि॑बतं जुषे॒थाम्। मा यज॑मान॒न्तमो॑
विद॑त्। म॒र्त्विजो॑ मो इ॒माः प्र॒जाः। मा यः सोम॑मि॒मं पि॑बात्।
स॒सृष्ट॑मु॒भयं॑ कृतम्॥९५॥

कृधि॑ मी॒दुषे॑ऽहु॒तस्य॑ च सप्त॒ च॥ [८]

अ॒ना॒गस॑स्त्वा व॒यम्। इन्द्रे॑ण॒ प्रेषि॑ता॒ उप। वा॒युष्टे॑

अस्त्व॑श॒भूः। मि॒त्रस्ते॑ अस्त्व॑श॒भूः। वरु॑णस्ते
 अस्त्व॑श॒भूः। अपा॑क्षया॒ ऋत॑स्य गर्भाः। भुव॑नस्य
 गोपाः॒ श्येना॑ अतिथयः। पर्व॑तानाङ्क॒कुभः॑ प्र॒युतो॑ नपातारः।
 व॒श्रुनेन्द्र॑ ह्ययत। घोषे॒णामी॑वा॒श्चात॑यत॥९६॥

यु॒क्ताः स्थ॒ वह॑त। दे॒वा ग्रा॑वा॒ण इन्द्रु॑रिन्द्र॒ इत्य॑वादिषुः।
 ए॒न्द्रम॑चुच्यवुः पर॒मस्याः॑ परा॒वतः॑। आ॒ऽस्मात्स॒धस्था॑त्।
 ओ॒रोर॑न्तरि॒क्षात्। आ सु॑भू॒तम॑सुषवुः। ब्र॒ह्मव॑र्च॒सम्म॑
 आसु॑षवुः। सम॒रे रक्षा॑स्यवधिषुः। अप॑ह॒तं ब्र॒ह्मज्य॑स्य।
 वाक्क॑ त्वा॒ मन॑श्च श्रीणीताम्॥९७॥

प्रा॒णश्च॑ त्वा॒ऽपान॑श्च॒ श्रीणी॑ताम्। चक्षु॑श्च त्वा॒ श्रोत्रं॑ च
 श्रीणी॑ताम्। दक्ष॑श्चत्वा॒ बलं॑ च श्रीणीताम्। ओज॑श्च त्वा॒
 सह॑श्च श्रीणीताम्। आयु॑श्च त्वा॒ऽजरा॑ च॒ श्रीणी॑ताम्। आ॒त्मा
 च॑ त्वा॒ तनू॑श्च॒ श्रीणी॑ताम्। श्रु॒तो॒ऽसि श्रु॒तं कृ॑तः। श्रु॒ताय॑
 त्वा श्रु॒तेभ्य॑स्त्वा। यमिन्द्र॑मा॒हुर्वरु॑णं॒ यमा॒हुः। यम्मि॒त्रमा॒हुर्यमु॑
 स॒त्यमा॒हुः॥९८॥

यो दे॒वाना॑न्दे॒वत॑मस्तपो॒जाः। तस्मै॑ त्वा॒ तेभ्य॑स्त्वा। मयि॑
 त्यदिन्द्रि॒यम्म॑हत्। मयि॑ दक्षो॒ मयि॑ ऋतुः। मयि॑ धायि
 सु॒वीर्य॑म्। त्रि॒शु॒घ्मो वि॑ भा॒तु मे॑। आकू॑त्या॒ मन॑सा
 स॒ह। वि॒राजा॒ ज्योति॑षा स॒ह। य॒ज्ञेन॒ पय॑सा स॒ह। तस्य॑
 दोह॑मशीमहि॥९९॥

तस्य॑ सु॒म्रम॑शीमहि। तस्य॑ भ॒क्षम॑शीमहि। वाग्जु॑षा॒णा

सोमस्य तृप्यतु। मित्रो जनान् स मित्र। यस्मान्न जातः
 परो अन्यो अस्ति। य आविवेश भुवनानि विश्वा। प्रजापतिः
 प्रजया संविदानः। त्रीणि ज्योतींषि सचते स षोडशी।
 एष ब्रह्मा य ऋत्विजः। इन्द्रो नाम श्रुतो गुणे॥१००॥

प्र ते महे विदथे शंसिषं हरीं। य ऋत्विजः प्र ते
 वन्वे। वनुषो हर्यतम्मदम्। इन्द्रो नाम घृतन्नयः। हरिभिश्चारु
 सेचते। श्रुतो गुण आ त्वा विशन्तु। हरिवर्षसङ्गिरः।
 इन्द्राधिपतेऽधिपतिस्त्वन्देवानामसि। अधिपतिम्माम्।
 आयुष्मन्तं वर्चस्वन्तम्मनुष्येषु कुरु॥१०१॥

इन्द्रश्च सम्राड्गुरुणश्च राजा। तौ ते भक्षं चक्रतुरग्र एतम्।
 तयोरनु भक्षं भक्षयामि। वाग्जुषाणा सोमस्य तृप्यतु।
 प्रजापतिर्विश्वकर्मा। तस्य मनो देवं यज्ञेन राध्यासम्।
 अर्थेणा अस्य जहितः। अवसानपतेऽवसानम्मे विन्द। नमो
 रुद्राय वास्तोष्पतये। आयने विद्रवणे॥१०२॥

उद्याने यत्परायणे। आवर्तने विवर्तने। यो गोपायति
 तं हुवे। यान्यपामित्यान्यप्रतीत्तान्यस्मिं। यमस्य बलिना
 चरामि। इहैव सन्तः प्रति तद्यातयामः। जीवा जीवेभ्यो नि
 हराम एनत्। अनृणा अस्मिन्ननृणाः परस्मिन्। तृतीये लोके
 अनृणाः स्याम। ये देवयाना उत पितृयाणाः॥१०३॥

सर्वान्पथो अनृणा आक्षीयेम। इदमूनु श्रेयोऽवसानमा गन्म।

शिवे नो द्यावापृथिवी उभे इमे। गोमृद्धनवदश्ववदूर्जस्वत्।
 सुवीरा वीरैरनु सञ्चरेम। अर्कः पवित्रं रजसो विमानः।
 पुनाति देवानाम्भुवनानि विश्वा। द्यावापृथिवी पयसा
 संविदाने। घृतन्दुहाते अमृतं प्रपीने। पवित्रमर्को रजसो
 विमानः। पुनाति देवानाम्भुवनानि विश्वा। सुवज्योतिर्यशो
 महत्। अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठाम्॥१०४॥

चातयत श्रीणीताः सत्यमाहुरशीमहि गणे कुरु विद्रवणे पितृयाणां अर्को रजसो विमानस्त्रीणि
 च॥ [९]

उदस्ताम्प्सीत्सविता मित्रो अर्यमा। सर्वानमित्रानवधीद्युगेन।
 बृहन्तम्मामकरद्वीरवन्तम्। रथन्तरे श्रयस्व स्वाहा पृथिव्याम्।
 वामदेव्ये श्रयस्व स्वाहाऽन्तरिक्षे। बृहति श्रयस्व स्वाहा
 दिवि। बृहता त्वोपस्तभ्रोमि। आ त्वा ददे यशसे वीर्याय
 च। अस्मास्वघ्निया यूयन्दधाथेन्द्रियं पयः। यस्तै द्रप्सो यस्त
 उदरुषः ॥१०५॥

दैव्यः केतुर्विश्वम्भुवनमाविवेश। स नः पाह्यरिष्ट्यै
 स्वाहा। अनु मा सर्वो यज्ञोऽयमेतु। विश्वे देवा
 मरुतः सामार्कः। आप्रियश्छन्दांसि निविदो यजूंषि।
 अस्यै पृथिव्यै यद्यज्ञियम्। प्रजापतेर्वर्तनिमनु वर्तस्व।
 अनुवीरैरनु राध्याम् गोभिः। अन्वश्चैरनु सर्वैरु पुष्टैः। अनु
 प्रजयाऽन्विन्द्रियेण॥१०६॥

दे॒वा नो॑ य॒ज्ञमृ॑जु॒धा न॑यन्तु। प्र॒ति॑क्ष॒त्रे प्र॒ति॑तिष्ठामि रा॒ष्ट्रे।
 प्र॒त्यश्वै॑षु प्र॒ति॑तिष्ठामि गो॒षु। प्र॒ति प्र॒जायां॑ प्र॒ति॑तिष्ठामि
 भ॒व्यै। वि॒श्वम॒न्याऽभि॑ वावृ॒धे। तद॒न्यस्या॒मधि॑श्रितम्। दि॒वे
 च वि॒श्वक॑र्मणे। पृ॒थि॒व्यै चा॑कर॒न्नमः॑। अ॒स्का॒न्धौः पृ॒थि॒वीम्।
 अ॒स्का॒नृ॒भो यु॒वा॒गाः॥१०७॥

स्क॒न्ने॒मा वि॒श्वा भु॑व॒ना। स्क॒न्नो य॒ज्ञः प्र॑ ज॒नय॑तु।
 अ॒स्का॒नज॑नि प्राज॒नि। आ स्क॒न्नाज्जा॑यते वृ॒षा। स्क॒न्नात्प्र॑
 ज॒निषी॑महि। ये दे॒वा येषा॑मि॒दम्भा॑ग॒धेय॑म्ब॒भूव॑। येषां॑ प्र॒या॒जा
 उ॒तानू॑या॒जाः। इन्द्र॑ज्ये॒ष्ठेभ्यो॑ वरु॒णरा॑ज॒भ्यः। अ॒ग्नि॒होतृ॑भ्यो
 दे॒वेभ्यः॑ स्वाहा॑। उ॒त त्या नो॑ दि॒वा म॒तिः॥१०८॥

अ॒दि॒तिरू॒त्या ग॑मत्। सा श॒न्ताची॑ म॒यंस्कर॑त्। अप॒
 सि॒धः। उ॒त त्या दै॒व्या भि॑ष॒जा। श॒न्न॑स्करतो अ॒श्विना॑।
 यू॒याता॑म॒स्मद्र॑पः। अप॒ सि॒धः। श॒म॒ग्नि॒र॒ग्निभि॑स्करत्।
 श॒न्न॑स्तपतु सूर्यः॑। शं वा॒तो वा॒त्व॒र॒पाः॥१०९॥

अप॒ सि॒धः। तदि॒त्प॒दं न वि॑चि॒केत वि॒द्वान्। यन्मृ॑तः
 पु॒नर॑प्येति जी॒वान्। त्रि॒वृ॒द्यद्भु॑वनस्य रथ॒वृत्। जी॒वो गर्भो॑ न
 मृ॒तः स जी॑वात्। प्र॒त्यस्मै॑ पिपी॑षते। वि॒श्वानि॑ वि॒दुषे॑ भर।
 अ॒र॒ङ्ग॒माय॑ जग्म॒वे। अप॑श्चा॒द्व॒ध्वने॑ नरै॑। इन्द्रु॒रिन्द्रु॑मवा॒गात्।
 इन्द्रो॒रिन्द्रो॑ऽपात्। तस्य॑ त इन्द्र॒विन्द्र॑पीतस्य॒ मधु॑मतः।
 उप॑हूतस्योप॑हूतो भक्षयामि ॥११०॥

ब्रह्मं प्रतिष्ठा मनसो ब्रह्मं वाचः। ब्रह्मं यज्ञानां
 हविषामाज्यस्य। अतिरिक्तङ्कर्मणो यच्च हीनम्। यज्ञः
 पर्वाणि प्रतिरन्नेति कल्पयन्। स्वाहाकृताऽऽहुतिरेतु
 देवान्। आश्रावितमत्याश्रावितम्। वषट्कृतमत्यनूक्तं च यज्ञे।
 अतिरिक्तङ्कर्मणो यच्च हीनम्। यज्ञः पर्वाणि प्रतिरन्नेति
 कल्पयन्। स्वाहाकृताऽऽहुतिरेतु देवान्॥१११॥

यद्वो देवा अतिपादयानि। वाचा चित्प्रयतन्देवहेडनम्। अरायो
 अस्मां अभिदुच्छुनायते। अन्यत्रास्मन्मरुतस्तन्निधेतन।
 ततम्म आपस्तदुं तायते पुनः। स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय
 शस्यते। अयं समुद्र उत विश्वभेषजः। स्वाहाकृतस्य
 समुतृष्णुतर्भुवः। उद्वयन्तमसस्परि। उदुत्यश्चित्रम्॥११२॥

इमम्मे वरुण तत्त्वां यामि। त्वन्नो अग्ने स त्वन्नो अग्ने।
 त्वमग्ने अयासि प्रजापते। इमञ्जीवेभ्यः परिधिन्दधामि।
 मेषान्नुगादपरो अर्धमेतम्। शतञ्जीवन्तु शरदः पुरूचीः। तिरो
 मृत्युन्दधतां पर्वतेन। इष्टेभ्यः स्वाहा वषडनिष्टेभ्यः स्वाहा।
 भेषजन्दुरिष्टे स्वाहा निष्कृत्यै स्वाहा। दौराध्यै स्वाहा
 दैवीभ्यस्तनूभ्यः स्वाहा॥११३॥

ऋद्धौ स्वाहा समृद्धौ स्वाहा। यत इन्द्र भयामहे। ततो नो
 अभयं कृधि। मघवञ्छुग्धि तव तन्न ऊतयै। वि द्विषो वि
 मृधो जहि। स्वस्तिदा विशस्पतिः। वृत्रहा वि मृधो वशी।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः। स्वस्तिदा अभयङ्करः। आभिर्गीर्भिर्यदतो
न ऊनम्॥११४॥

आप्यायय हरिवो वर्धमानः। यदा स्तोतृभ्यो महि गोत्रा
रुजासि। भूयिष्ठभाजो अर्धं ते स्याम। अनाज्ञातं यदाज्ञातम्।
यज्ञस्य क्रियते मिथुं। अग्ने तदस्य कल्पय। त्वं हि
वेत्थं यथातथम्। पुरुषसम्मितो यज्ञः। यज्ञः पुरुषसम्मितः।
अग्ने तदस्य कल्पय। त्वं हि वेत्थं यथातथम्। यत्पाक्त्रा
मनसा दीनदक्षा न। यज्ञस्य मन्वते मर्तासः। अग्निष्टद्धोता
ऋतुविद्विजानन्। यजिष्ठो देवां ऋतुशो यजाति॥११५॥

देवांश्चित्रं तनूभ्यः स्वाहो नं पुरुषसम्मितोऽग्ने तदस्य कल्पय पञ्च च॥—————[११]

यदेवा देवहेडनम्। देवासश्चकृमा वयम्। आदित्यास्तस्मान्मा
मुञ्चत। ऋतस्यर्तेन मामुत। देवा जीवनकाम्या यत्।
वाचाऽनृतमूदिम। अग्निर्मा तस्मादेनसः। गार्हपत्यः
प्रमुञ्चतु। दुरिता यानि चकृम। करोतु मामनेनसम्॥११६॥

ऋतेन द्यावापृथिवी। ऋतेन त्वं संरस्वति। ऋतान्मा
मुञ्चत। हंसः। यदन्यकृतमारिम। सजातशंसादुत वा
जामिशंसात्। ज्यायंसः शंसादुत वा कनीयसः।
अनाज्ञातन्देवकृतं यदेनः। तस्मात्त्वमस्माञ्जातवेदो मुमुग्धि।
यद्वाचा यन्मनसा। बाहुभ्यामूरुभ्यामष्टीवद्भ्याम्॥११७॥

शिश्नैर्यदनृतश्चकृमा वयम्। अग्निर्मा तस्मादेनसः।
यद्धस्ताभ्याश्चक्र किल्बिषाणि। अक्षाणां वग्नुमुपजिघ्रमानः।

दूरेप॒श्या च॑ रा॒ष्ट्रभृ॑च्च। तान्य॑प्सरसा॒वनु॑दत्तामृ॒णानि॑।
अदी॑व्यनृ॒णं यद॑हश्च॒कार॑। यद्वादा॑स्यन्त्सञ्ज॒गारा॒ जनै॑भ्यः।
अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः। यन्मयि॑ मा॒ता गर्भे॑ स॒ति॥११८॥

एन॑श्च॒कार॒ यत्पि॒ता। अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः। यदा॑ पि॒पेष॑ मा॒तरं॑
पि॒तरम्। पु॒त्रः प्रमु॑दितो॒ धयन्। अहि॑सि॒तौ पि॒तरौ मया॒
तत्। तद॑ग्रे अ॒नृणो भ॑वामि। यद॒न्तरि॑क्षं पृथि॒वीमु॒त द्याम्।
यन्मा॒तरं पि॒तरं॑ वा जिहि॑सि॒म। अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः।
यदा॑शसा॑ नि॒शसा॒ यत्प॑रा॒शसा॑॥११९॥

यदेन॑श्चकृ॒मा नूत॑नं॒ यत्पु॑रा॒णम्। अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः। अति॑
क्रामामि॑ दुरि॒तं यदेन॑ः। जहा॑मि रि॒प्रं प॑र॒मे स॒धस्थे॑। यत्र॑ यन्ति॑
सु॒कृतो॒ नापि॑ दुष्कृतः॑। तमा॑ रो॒हामि॑ सु॒कृता॒न्नु लो॒कम्। त्रि॒ते
दे॒वा अ॑मृजतै॒तदेन॑ः। त्रि॒त ए॒तन्म॑नु॒ष्येषु॑ मा॒मृजे॑। ततो॑ मा॒
यदि॑ किञ्चि॒दान॒शे। अ॒ग्निर्मा॒ तस्मा॒देन॑सः॥१२०॥

गा॒र्हप॑त्यः प्र मु॑ञ्चतु। दुरि॒ता या॒नि च॑कृ॒म। क॒रोतु॑
मा॒मने॑नसम्। दि॒वि जा॒ता अ॒प्सु जा॒ताः। या जा॒ता
ओष॑धी॒भ्यः। अथो॒ या अ॑ग्नि॒जा आपः॑। ता नः॑ शु॒न्धन्तु॑
शु॒न्धनीः॑। यदापो॑ नक्त॑न्दुरि॒तश्च॑राम। यद्वा॒ दिवा॒ नूत॑नं॒
यत्पु॑रा॒णम्। हि॒र॑ण्यवर्णास्त॒त उत्पु॑नीत नः। इ॒मम्मे॑
वरु॑ण॒ तत्त्वा॑ यामि। त्वन्नो॑ अ॒ग्रे स॒ त्वन्नो॑ अ॒ग्रे। त्वम॑ग्रे
अ॒यासि॑॥१२१॥

अ॒नेन॑समष्टीवद्वा॑ स॒ति प॑रा॒शसा॑ऽऽन॒शेऽग्नि॑र्मा॒ तस्मा॒देन॑सः पुनीत न॒स्त्रीणि॑ च (यदे॒वा

देवां ऋतेन सजातशुःसाद्यद्वाचा यद्धस्ताभ्यामदीव्यं यन्मयि माता यदा पिपेष यदन्तरिक्षं
यदाशसाऽति क्रामामि त्रिते देवा दिवि जाता अप्सु जाता यदापं इमम्मे वरुण तत्त्वां यामि
त्वन्नो अग्ने स त्वन्नो अग्ने त्वमग्ने अयासिं ।)॥—————[१२]

यत्ते ग्राव्णां चिच्छिदुः सोम राजन्। प्रियाण्यङ्गानि स्वधिता
परूषि। तत्सन्धत्स्वाज्येनोत वर्धयस्व। अनागसो
अधमित्सङ्घयेम। यत्ते ग्रावां बाहुच्युतो अचुच्यवुः। नरो यत्ते
दुदुहुर्दक्षिणेन। तत् आप्यायतान्तत्ते। निष्ट्यायतान्देव सोम।
यत्ते त्वचम्बिभिदुर्यच्च योनिम्। यदास्थानात्प्रच्युतो वेनसि
त्मना ॥१२२॥

त्वया तत्सोम गुप्तमस्तु नः। सा नः सन्धासत्परमे व्योमन्।
अहाच्छरीरं पयसा समेत्य। अन्योन्यो भवति वर्णो अस्य।
तस्मिन्वयमुपहृतास्तव स्मः। आ नो भज सदसि विश्वरूपे।
नृचक्षाः सोम उत शुश्रुगस्तु। मा नो वि हांसीद्विरं
आवृणानः। अनागास्तनुवो वावृधानः। आ नो रूपं वहतु
जायमानः॥१२३॥

उप क्षरन्ति जुहो घृतेन। प्रियाण्यङ्गानि तव वर्धयन्तीः।
तस्मै ते सोम नम इद्वषट्। उप मा राजन्सुकृते ह्वयस्व।
सं प्राणापानाभ्यां समु चक्षुषा त्वम्। सः श्रोत्रेण गच्छस्व
सोम राजन्। यत् आस्थितं शमु तत्ते अस्तु। जानीतान्नः
सङ्गमने पथीनाम्। एतज्जानीतात्परमे व्योमन्। वृकाः सधस्था
विद रूपमस्य ॥१२४॥

यदागच्छात्पथिभिर्देवयानैः। इष्टापूर्ते कृणुतादविरस्मै।
 अरिष्टो राजन्नगदः परेहि। नमस्ते अस्तु चक्षसे रघूयते।
 नाकमारोह सह यजमानेन। सूर्यं गच्छतात्परमे व्योमन्।
 अभूदेवः संविता वन्द्यो नु नः। इदानीमहं उपवाच्यो नृभिः।
 वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः। श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा
 दधत्। उप नो मित्रावरुणाविहावतम्। अन्वादीध्याथामिह
 नः सखाया। आदित्यानां प्रसितिरहेतिः। उग्रा शतापांष्टा
 घृविषा परि णो वृणक्तु। आप्यायस्व सन्ते॥१२५॥

त्मना जायमानोऽस्य दधत्पञ्च च॥ [१३]

यदिदीक्षे मनसा यच्च वाचा। यद्वा प्राणैश्चक्षुषा यच्च
 श्रोत्रेण। यद्रेतसा मिथुनेनाप्यात्मना। अद्ध्यो लोका दधिरे
 तेज इन्द्रियम्। शुक्रा दीक्षायै तपसो विमोचनीः। आपो
 विमोक्तीर्मयि तेज इन्द्रियम्। यदृचा साम्ना यजुषा।
 पशूनाश्चर्मन् हविषा दिदीक्षे। यच्छन्दोभिरोषधीभिर्वनस्पतौ।
 अद्ध्यो लोका दधिरे तेज इन्द्रियम् ॥१२६॥

शुक्रा दीक्षायै तपसो विमोचनीः। आपो विमोक्तीर्मयि तेज
 इन्द्रियम्। येन ब्रह्म येन क्षत्रम्। येनैन्द्राग्नी प्रजापतिः
 सोमो वरुणो येन राजा। विश्वे देवा ऋषयो येन प्राणाः।
 अद्ध्यो लोका दधिरे तेज इन्द्रियम्। शुक्रा दीक्षायै तपसो
 विमोचनीः। आपो विमोक्तीर्मयि तेज इन्द्रियम्। अपां
 पुष्पमस्योषधीनां रसः। सोमस्य प्रियन्धाम्॥१२७॥

अ॒ग्नेः प्रि॒यत॑म॒५ ह॒विः स्वाहा॑॥ अ॒पां पु॒ष्पंम॒स्योष॑धीना॒५ रसः॑।
 सोम॑स्य प्रि॒यन्धाम॑। इन्द्र॑स्य प्रि॒यत॑म॒५ ह॒विः स्वाहा॑॥ अ॒पां
 पु॒ष्पंम॒स्योष॑धीना॒५ रसः॑। सोम॑स्य प्रि॒यन्धाम॑। वि॒श्वेषा॑न्दे॒वानां॑
 प्रि॒यत॑म॒५ ह॒विः स्वाहा॑॥ व॒य॒५ सोम॑ व्र॒ते तव॑। मन॑स्त॒नूषु॒
 पिप्र॑तः। प्र॒जाव॑न्तो अशीमहि॥१२८॥

दे॒वेभ्यः॑ पि॒तृभ्यः॑ स्वाहा॑॥ सो॒म्येभ्यः॑ पि॒तृभ्यः॑ स्वाहा॑॥ क॒व्येभ्यः॑
 पि॒तृभ्यः॑ स्वाहा॑॥ दे॒वांस॑ इ॒ह मा॑दयध्वम्। सो॒म्यांस॑ इ॒ह
 मा॑दयध्वम्। क॒व्यांस॑ इ॒ह मा॑दयध्वम्। अ॒नन्त॑रिताः पि॒तरः॑
 सो॒म्याः सोम॑पी॒थात्। अपै॑तु मृ॒त्युर॒मृत॑न्न॒ आग॑न्। वैव॒स्वतो॑
 नो॒ अभ॑यं कृणोतु। पु॒र्णं वन॑स्पतैरि॒व॥१२९॥

अ॒भि नः॑ शी॒यता॒॑५ र॒यिः। सच॑तान्नः शची॒पतिः॑। पर॑म्मृ॒त्यो
 अनु॑ परे॒हि पन्था॑म्। यस्ते॒ स्व इ॒तरो॑ दे॒व्याना॑त्। चक्षु॑ष्मते
 शृ॒ण्वते॒ ते ब्र॑वीमि। मा नः॑ प्र॒जा॒५ री॒रिषो॑ मोत वी॒रान्।
 इ॒दमू॑नु श्रेयो॑व॒सान॒माग॑न्म। यद्गो॒जिद्धं॑ न॒जिदं॑ श्व॒जिद्यत्।
 पु॒र्णं वन॑स्पतैरि॒व। अ॒भि नः॑ शी॒यता॒॑५ र॒यिः। सच॑तान्नः
 शची॒पतिः॑॥१३०॥

वनस्पतांवृद्धो लोका दधिरे तेजं इन्द्रियन्धामाशीमहीवाभिर्नः शीयता॒५ रयिरेकं च॥-[१४]

सर्वान् यद्विष्वण्णेन वि वै याः पुरस्ताद्देवा देवेषु परिस्तृणीत सक्षेदं यदस्य पारंऽनागस उदस्ताम्प्सीद्वहं प्रतिष्ठा यदेवा यत्ते ग्रावणा यद्विदोक्षे चतुर्दश॥१४॥

सर्वान्भूतिमेव यामेवाप्स्वाहुतिं व्रतानां पर्णवल्कः सोम्यानामस्मिन्यज्ञेऽग्ने यो नो ज्योग्जीवाः पुरोरजाः प्रतेमहे ब्रह्म प्रतिष्ठा गार्हपत्यस्मि॒५ शदुत्तरशतम्॥१३०॥

सर्वाञ्छचीपतिः॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः
प्रपाठकः समाप्तः॥